

Ref 64

Ett överklagande av ett icke processbehörigt barn av ett beslut om vård enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga har avvisats då överklagandet inte gjorts genom ställföreträdaren (jfr HFD 2014 ref. 38)

36 § första stycket och 39 § första stycket lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

Högsta förvaltningsdomstolen meddelade den 19 december 2024 följande beslut (mål nr 5138-24 och 5139-24).

Bakgrund

1. Utgångspunkten i mål enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) är att barn under 15 år saknar processbehörighet och att de utövar sin talerätt genom ställföreträdare. Den som är förordnad som offentligt biträde för barnet är också barnets ställföreträdare i det mål som förordnandet avser.

2. Av rättsfallet HFD 2014 ref. 38 framgår att en ställföreträdare kan vara skyldig att se till att ett avgörande om vård enligt LVU överklagas även om ställföreträdaren själv anser att avgörandet bör stå fast. En förutsättning är att barnet uppnått en viss mognad och klart gett uttryck för att han eller hon vill att avgörandet ska överklagas.

3. N.S., född 2014, och S.S., född 2012, har beretts vård enligt LVU sedan början av 2023. I slutet av det året begärde deras föräldrar att vården skulle upphöra eller att barnen skulle placeras hos sin pappa. Arbetsmarknads- och socialnämnden i Malmö kommun avslag deras begäran.

4. Efter att föräldrarna överklagat nämndens beslut till förvaltningsrätten förordnades S.Z. som offentligt biträde för barnen. S.Z. uppgav i målen i förvaltningsrätten att barnen var tydliga med att de ville att vården skulle upphöra men att han, i egenskap av ställföreträdare och offentligt biträde, ansåg att överklagandena skulle avslås. Förvaltningsrätten avslag föräldrarnas överklaganden.

5. Barnen överklagade förvaltningsrättens avgöranden till kammarrätten. S.Z. uppgav i överklagandena att han agerade i egenskap av ombud och offentligt biträde för barnen samt bifogade fullmakter utfärdade av dem. Som ställföreträdare för barnen ansåg han inte att det fanns skäl att överklaga förvaltningsrättens avgöranden.

6. Kammarrätten avvisade barnens överklaganden med motiveringen att inget av barnen hade den ålder och mognad som krävs för att kunna överklaga för egen del.

Yrkanden m.m.

7. N.S. och S.S. yrkar att kammarrättens beslut ska undanröjas och att deras överklaganden ska prövas i sak. S.Z. uppger i överklagandena till Högsta förvaltningsdomstolen att han agerar som ombud och offentligt biträde för barnen och inte som ställföreträdare för dem samt hänvisar till tidigare ingivna fullmakter.

Skälen för avgörandet

Rättslig reglering m.m.

8. Av 39 § första stycket LVU framgår att i mål om bl.a. upphörande av vård ska ett offentligt biträde förordnas för det barn som åtgärden avser. Enligt 36 § tredje stycket är den som är förordnad som offentligt biträde för ett barn under 15 år, utan särskilt förordnande, den unges ställföreträdare i det mål eller ärende som förordnandet avser.

9. Enligt 36 § första stycket LVU ska den unge ges möjlighet att framföra sina åsikter i frågor som rör honom eller henne. Om den unge inte framför sina åsikter, ska hans eller hennes inställning så långt det är möjligt klarläggas på annat sätt. Den unges åsikter och inställning ska tillmätas betydelse i förhållande till hans eller hennes ålder och mognad. Den som har fyllt 15 år har enligt paragrafens andra stycke rätt att själv föra sin talan.

Högsta förvaltningsdomstolens bedömning

10. Utgångspunkten i mål enligt LVU är att ett barn under 15 år saknar processbehörighet och att barnet utövar sin talerätt genom sin ställföreträdare.

11. Ställföreträdarens uppgift är att ta tillvara barnets intresse och att framföra de synpunkter och önskemål som barnet har. Skulle ställföreträdaren ha en annan uppfattning än barnet, bör ställföreträdaren med beaktande av barnets önskemål hävda den uppfattning som bäst tjänar barnets intresse. Om barnet så önskar ska ställföreträdaren se till att beslut och domar blir överklagade (prop. 1994/95:224 s. 57).

12. I rättsfallet HFD 2014 ref. 38 slog Högsta förvaltningsdomstolen fast att ett icke processbehörigt barn genom sin ställföreträdare kan överklaga ett fastställt beslut om omedelbart omhändertagande trots att ställföreträdarens egen uppfattning är att omhändertagandet bör bestå. Domstolen uttalade att ställföreträdaren har att

tillmäta den unges åsikter och inställning betydelse i förhållande till ålder och mognad och i varje enskilt fall bedöma den unges förmåga att förstå innebörden av den uppfattning som han eller hon framfört. Om den unge uppnått viss mognad och klart gett uttryck för att han eller hon vill att ett avgörande ska överklagas ska ställföreträdaren se till att så sker.

13. Av rättsfallet framgår att en förutsättning för att ett barn under 15 år ska få överklaga ett avgörande om vård enligt LVU är att barnet, med hänsyn till ålder och mognad, bedöms kunna göra ett grundat ställningstagande i frågan om vård och att barnet förstår innebörden av den uppfattning som han eller hon gett uttryck för. Kammarrätten har i nu aktuella mål tolkat 2014 års rättsfall på så sätt att inte bara barnets ställföreträdare utan även domstolen ska göra denna bedömning. Enligt Högsta förvaltningsdomstolen är detta en alltför långtgående tolkning av rättsfallet.

14. I den mån ett barns mognadsgrad är relevant torde det som regel krävas att man träffar och pratar med barnet och med personer i dess närhet för att kunna göra en bedömning. Att ta sådana kontakter ingår i det uppdrag som det ankommer på ett offentligt biträde att utföra med vederbörlig omsorg. Utgångspunkten bör därför vara att bitrådets uppfattning – i frågan om barnet uppnått en tillräcklig grad av mognad och om barnet förstår innebörden av den uppfattning som han eller hon gett uttryck för – normalt ska godtas av domstolen. Först om bitrådets bedömning inte framstår som trovärdig eller det av något annat skäl finns anledning att ifrågasätta den bör domstolen göra en egen bedömning.

15. Av 2014 års rättsfall framgår vidare att en ytterligare förutsättning för att ett barn under 15 år ska få överklaga ett avgörande om vård enligt LVU är att överklagandet görs genom ställföreträdaren. Rättsfallet ger därmed inte stöd för att ett barn ska få överklaga med det offentliga biträdet, eller någon annan person, som ombud.

16. I nu aktuella mål har barnen inte överklagat kammarrättens beslut genom S.Z. som ställföreträdare för dem. S.Z. har tvärtom varit tydlig med att han agerar som ombud och offentligt biträde för barnen. Överklagandena ska därför avvisas.

17. Enligt 5 § lagen (1996:1620) om offentligt biträde jämförd med 27 § första stycket rättshjälpslagen (1996:1619) har ett biträde rätt till skälig ersättning för arbete, tidspillan och utlägg som uppdraget krävt.

18. S.Z. har begärt ersättning för sitt arbete med barnens överklaganden. Överklagandena ska emellertid avvisas eftersom barnen inte har överklagat kammarrättens beslut genom S.Z. som ställföreträdare. Mot denna bakgrund ska S.Z. inte tillerkännas ersättning för nedlagt arbete.

Högsta förvaltningsdomstolens avgörande

Högsta förvaltningsdomstolen avvisar överklagandena.

Högsta förvaltningsdomstolen avslår S.Z:s yrkande om ersättning för kostnader i Högsta förvaltningsdomstolen.

I avgörandet deltog justitieråden *Jermsten, Knutsson, Askersjö, von Essen* och *Nilsson*. Föredragande var justitiesekreteraren Maria Stenmark.

[Förvaltningsrätten i Malmös domar den 7 maj 2024 och den 16 maj 2024 har här utelämnats.]

Kammarrätten i Göteborg (2024-08-14, Dunnington, Déhn och Rask Samuelsson):

Barn som är under 15 år utövar sin talerätt genom ställföreträdaren, se 36 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). Ställföreträdarens uppgift är att ta tillvara barnets intresse och att föra fram de synpunkter och önskemål som barnet har. Skulle ställföreträdaren ha en annan uppfattning än barnet, bör ställföreträdaren med beaktande av barnets önskemål hävda den uppfattning som ställföreträdaren anser bäst tjäna barnets intresse. Om barnet så önskar, ska ställföreträdaren se till att beslut och domar blir överklagade (prop. 1994/95:224 s. 57).

I rättsfallet HFD 2014 ref. 38 uttalade Högsta förvaltningsdomstolen att utgångspunkten bör vara att ställföreträdaren ska tillmäta den unges åsikter och inställning betydelse i förhållande till ålder och mognad samt i varje enskilt fall bedöma den unges förmåga att förstå innebörden av den uppfattning som han eller hon framfört. Om den unge uppnått viss mognad och klart gett uttryck för att han eller hon vill att ett avgörande ska överklagas ska ställföreträdaren se till att så sker. Detta kan innebära att ställföreträdaren t.ex. har att överklaga ett fastställt beslut om omedelbart omhändertagande även om ställföreträdaren anser att beslutet bör bestå.

Enligt kammarrättens mening bör avgörandet tolkas på så sätt att inte bara ställföreträdaren utan också domstolen ska göra en bedömning av ett barns mognad och förmåga att förstå innebörden av sin uppfattning, när en ställföreträdare överklagar för ett barns räkning. I den bedömningen utgår kammarrätten från att ju närmare 15 år ett barn är i ålder, desto större tyngd ska barnets uppfattning ges i frågan om rätten att överklaga ett beslut som gäller barnet, om inga individuella faktorer talar emot det.

Det finns inget i utredningen som tyder på att det finns individuella faktorer som skulle medföra att barnen kan bedömas mer mogna än vad deras ålder anger. Med hänsyn till det och vad som i övrigt kommit fram i målet anser kammarrätten att inte något av barnen har den ålder och mognad som krävs för att kunna överklaga domen för egen del. N.S:s och S.S:s överklagande ska därför avvisas.

HFD 2024

Ref 64

– Kammarrätten avvisar N.S:s och S.S:s överklagande.